DIRETTUR G. MUSCAT-AZZOPARDI
89, Sda. St. Lucia, Valletta.

Hlas 1/6 fis-sena. Ktieb wieħed -/6

Kull xorta ta' kitba, ħlas, jew ħwejjeġ oħra li għandhom x'jaqsmu mal-MALTI, jinbagħtu lil F. S. Caruana, 19, Strada Reale—Valletta.

IL-MALTI

QARI LI TOĦROĠ *IL-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI*

IT-TIENI KTIEB TA' L-1926

IL-VOKALI TAL-LSIEN MALTI

(Jaqbad mal-faċċ: 26 fil-Għadd ta' qabel)

Biex wieħed jara 'aħjar fuq liema sisien hi mibnija dit-taqsima, inżid erba' kelmiet oħra fuq nisel il-vokali Maltin mill-vokali Għarbin. Nagħżel il-Għarbi mhux biss għax il-Malti jiġi minnu, imma wkoll għax, fost l-ilsna kollha xemjin, hu l-anqas li ttiefes fil-għamla.

Il-vokali ta' l-ilsna xemjin fil-bidu kienu tlieta biss *a*, *i*, *u*. Fil-Għarbi (tal-kotba) għadhom sal-lum kif kienu, iżda fl-ilsna l-oħra nisslu ħafna vokali oħra.

Il-vokali *a* qasira jew iżżomm leħinha, hekk: Għ: *săjjad* = M: *sajjied* = Lh: *sajjad*; Għ: *qăddis* = M: *qaddis* = Kaldajk: *qaddix* ; Għ: *qălb* = M: *qalb* ; Għ: *lăħm* = M: *laħam* = Lh: *leħem* u bis-suffissi *laħmi*, *laħmek* u ħafna oħra; jew issir *e* (miftuħa) hekk: Għ: *kălb* = M: *kelb* = Lh: *keleb*; Għ: *xăms* = M: *xemx* = Lh: *xemex*; Għ: *ălf*: M: *elf* = Lh: *elef*; Għ: *kălima* = M: *kelma*; Għ: *kăllăm* = M: *kellem* u oħrajn; jew tinbidel ma' *o* (miftuħa), hekk Għ: *băqăr* = M: *baqar* jew *ba°qa°r* = Lh: *ba°qa°r*; Għ: *bard* = M: *bard* jew *ba°rd* jew *bord* = Lh: *ba°ra°d* u oħra jew tinbidel f'*i*, hekk Għ: *năsrani* = M: *nisrani*; Għ: *ăjjâm* = M: *ijjiem*; Għ: *kăssar* = M: *kisser*; Għ: *jădrib* = M: *jidrob*. Hekk ukoll fil-Lhudi *jaqtul* = *jiqtol*, *qattal* = *qittel*, *sadq* = *sadqi* = *sidqi*.

Hekk ukoll il-vokali *a* twila jew iżżomm leħinha, jew tmil lejn l-*o*, jew issir *ê* = *ie*, hekk Għ: *qâm* = M:

jrw qP*H jew = Lh: Għ

1 vokali / jew tibqa h h, jew (

u n rr,- ti U -M: G ' M: GħJ1'
" M / / Għ: = M: bint ' Lh: (ba"t) iżda?
(«)= r ^ M': M ^ f: Lħ -%

Għ: G///< M: Għ.- rahib - W.raheb u oħ •

H-vokali « jew tibqa kif inhi, jew tinbidel f fmagħh.qa). hekk Għ: maqtul = M: wa?fc/- u : q j
Għ: W = M-' ħanut; Għ: f = M: = Lh:
Għ: ?«<& = M : f ^ = Lh: Għ: jaqtul ^ j ^
«Lh: y'^/f/; Għ: w « ^ = M: u oħrajn.

Kull magħidna issa fuq nisel il-vokali jwettaq dak li għidna fuq it-taqsim tagħhom u juri li dik it-taqsima mhix liergħa. Leħen jingħażel minn ieħor, skond mj jingħażel nislu. Jekk in-nisel mhux wieħed, anqas ma jista' jkun wieħed il-leħen jew vokali li ġejja minnu. Għalhekk ħadd ma jista' jmieri l-għażla ta' żewġ < u ta' żewġ o li tinsab mhux biss fil-malti, imma saħansitra hl-franċiż u fit-taljan ukoll.

Nieqfu hawn. Jekk issa aħna għandna nibqgħu niktbu l-vokali bħal l-ilsna latini minngħajr ebda għażla bejn leħen magħluq u leħen miftuħ, jew inkella għandna ndaħħlu għliem ġodda biex nuru, kif imiss, il-għażb tal-vokali, mhix ħaġa li naqtagħha jien. Minn għalija "'xt.eq b'qalbi kollha u nagħmel ħilti kollha biex ma mitmuma kitbet ilsienna; madankollu qalbi teħbj

L rtX għa(W ux kbir- Jekk il-kitba sabiħa u W flu f a d h a mhix mil W ħa għalcnija. kiffl
* » nulqugħa lgfożh> J\ xejn ħafifa, tal-voka•
2SiXw,e^ Lkun Jaf l1 l_lsien Ma,ti għ
dktar m.lh għandu għliem. Sajdua.

tarranin qa,n li huwa ta"nisel Sbi.ta" s J neħħi xift.t, kollha zammew h ma huwiex għarbi; iżda minoai J"huwa fen.ċ)U m.n pumku, m.nlatin imhallat bil-għarbi „ min persjan (i).

jekk aħna nlaqqgħu ft.t l.ll-Maltin li kitbu fuqdil ħaea mal-Barranin, aħna naraw h dawn huma iżjed qawwija fl-ilsna semin u msemm.ja mill. huma l-k.ttieba tagħna. Għalhekk barra minn Malta, il-kitt.eba Maltin magħandhomx dik il-qawwa li għandu Gesenius u l-lum Brockelmann ; u billi dawn iżommu l. l-malti huwa gfiarbi mhux ħlief tara, fir-Rivisti, il-malti msejjaħ għarbi u l-Maltin "Arabofqni" (2). Barra minn Gesenius u Brockelmann tħaddet fuq il-malti, iktar minn kullħadd, Stumme li kif jingħad ġie Malta sabiex ikun jista' jithaddet aħjar fuq l-ilsien u l-ħwejjeġ ta'Malta' u kullħaddjaf li Stumme, fil-ktieb tiegħu fuq l-ilsien malti, mameriex lil Gesenius.

Xi jwieġbu l-Maltin għal dan ? Fuq Gesenius tħaddet is-Sur A. E. Caruana (3) u qal li l-għaref Gesenius, lix-xogħol tiegħu, wera lim ajafx biż-żejjed il-malti. Tabilħaqq, il-malti ma hux ilsien għani fil-kotba qodma jew b'xi fdal qadim ta' kitba maltija: għalhekk mahix ħaġa kbira li wieħed, bħal Gesenius,

(1) Il-malti majistàx ikun persjan. L-ewwelnett il-għaliex il-malti huwa semi u l-persjan huwa Arjan, jiġifieri l-malti u l-persjan ma humiex ta msel wieħed, għalhekk majistgħux jiġu minn xulxin. it-tiem ll-għaliex ll-Persjani qatt ma ħakmu jew kellhom x'jaqsmu magħna, għalhekk l-Usien agħhom ma setàx jinżera' f'qalbna. It-tielet il-għaliex min qal h l-ruam huwa persjan tqarrak billi l-kliem liġieb biexjuri li huma bnall-mairima hum.ex kliem persjaui imma għaral. lidaħlu fil-Persja mad-d.n tW-MUMun ned. Għalhekk il-persjan u l-malti għaudhom mill-għarb. imma l-malt. •persjan magħandhomx x'jaqsmu bejniethom.

,h (2>. {^fieri mhux li huma imma li jtmaddtu għarbi: bħal Mta» uo %SnŻ (Xamin]- "-Kopti (Eġizzjani) u n-nies lollha ta '^ f ^ , rt2'ph M°għrobini, TripoliAi, Marokkini etc.) li ma hunuex mmn Sharb, lzda jitħaddtu gftarbi

etao!J!LANT- EM'CA«U*NA: SulVOrigine della linyua Malteu,$»^s,'°aħjar ko ba r e fiMogico" Malta 1896 p. 20x.-Dan huwa w.eħed nn ,,;/_ah. għanna fuql-ilsien malti. &° v-xtfħoliiiet l. saru tuq . us. sena 'lhawn huma kba. ktieb tas-Sur Caruana l ' miżmuma, bħal mai •tlsien għarbi u oħrajn.